

УДК 53.533

О.М. Рокіцький, канд. істор. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

МИКОЛА ЧАЙКІВСЬКИЙ (1887 – 1970)

O. Rokitskyi, Ph.D., Assoc. Prof.

NIKOLAI CHIKIVSKYI (1887 – 1970)

Після закінчення з відзнакою гімназії в м. Бережанах М. Чайківський студіює математику в Празькій Німецькій вищій технічній школі, а згодом в університеті на філософському факультеті у Відні. У 1911 році успішно захищає у Відні дисертацію і отримує ступінь доктора філософії, а через рік складає іспит на звання вчителя математики і фізики середньої школи. Викладає математику в середніх школах Галичини, очолює приватні гімназії в Яворові та Рогатині.

На запрошення гетьманського уряду України з січня 1919 року молодий математик викладає в новоствореному Кам'янець-Подільському університеті вищу математику. У 1922-1924 роках викладає вищу математику у Львівському таємному університеті і друкує низку наукових праць у «Збірнику математично-природописно-лікарської секції НТШ». Саме в цей період в усій своїй складності постає питання про необхідність розробки української математичної термінології. 26 травня 1923 року вчений виступає на II загальному з'їзді українських інженерів і техніків у Львові з рефератом «Завдання української наукової і технічної термінології». Основні положення цієї праці актуальні ще й сьогодні. У 1929 році вчений відгукується на пропозицію зайняти вакантну посаду професора математики в Інституті народної освіти в Одесі.

За спогадами дочки Катерини Чайківської: «Батько багато працював в Інституті, працюючи над підручниками, термінологією, математичною бібліографією, брав активну участь в організації нового фізико-хімічно-математичного інституту, що готував викладачів вузів». Однак ця активна, багатогранна праця у 1933 році раптово обривається арештом та засудженням до 10 років ув'язнення за сфабрикованою справою Української військової організації Скрипника. Результат арешту — Біломорсько-Балтійський канал, табори в Архангельській області аж до звільнення в 1943 році. Війна розкидала сім'ю і тільки щасливий випадок допоміг родині зібратися разом. Після поневірянь і пошуків роботи вчений опиняється спершу в Семипалатинському педагогічному інституті, а згодом в Уральському. У 1945 році йому присвоїли звання доцента.

Повернувшись у 1954 році на Україну, мріяв про педагогічну працю, але через своє «минуле» не зміг пройти відповідного конкурсу ні в Києві, ні в Херсоні, Миколаєві, Ужгороді, ні в інших містах. І лише 1956 року пройшов за конкурсом на посаду доцента Львівського педагогічного інституту. З 1961 року він — професор Львівського університету, а вчене звання професора було йому присвоєне у 1962 році.

Наукові досягнення Миколи Чайківського стосуються, головним чином, алгебри і теорії чисел. Значну частину його друкованих праць складають підручники для гімназій та методичні посібники. Його книга «Квадратні рівняння», що була надрукована 1959 року і якій він віддав багато років натхненної праці, користувалася великою популярністю серед вчителів і перевидавалась кілька разів. А виданий у співавторстві «Російсько-український математичний словник» на 12000 термінів актуальний і сьогодні. Вчений написав понад 50 наукових статей до Української Радянської Енциклопедії.

Микола Чайківський був високооціненою людиною, надзвичайно працюючим вченим, педагогом з великої літери, а його наукова спадщина чекає своїх дослідників.